

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное автономное учреждение
высшего профессионального образования
"Казанский (Приволжский) федеральный университет"
Отделение татарской филологии и межкультурной коммуникации

подписано электронно-цифровой подписью

Программа дисциплины
Практикум по татарскому языку БЗ.Б.6

Направление подготовки: 032700.62 - Филология

Профиль подготовки: Прикладная филология (переводоведение)

Квалификация выпускника: бакалавр

Форма обучения: очное

Язык обучения: русский

Автор(ы):

Сибгаева Ф.Р.

Рецензент(ы):

Денмухаметова Э.Н.

СОГЛАСОВАНО:

Заведующий(ая) кафедрой: Замалетдинов Р. Р.

Протокол заседания кафедры No ___ от "___" _____ 201__ г

Учебно-методическая комиссия Института филологии и межкультурной коммуникации
(отделение татарской филологии и межкультурной коммуникации):

Протокол заседания УМК No ___ от "___" _____ 201__ г

Регистрационный No 902339414

Казань
2014

Содержание

1. Цели освоения дисциплины
2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы
3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля
4. Структура и содержание дисциплины/ модуля
5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения
6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов
7. Литература
8. Интернет-ресурсы
9. Материально-техническое обеспечение дисциплины/модуля согласно утвержденному учебному плану

Программу дисциплины разработал(а)(и) доцент, к.н. Сибгаева Ф.Р. кафедра общей лингвистики, лингвокультурологии и переводоведения отделение татарской филологии и межкультурной коммуникации им.Г.Тукая , Firuza.Sibgaeva@kpfu.ru

1. Цели освоения дисциплины

Целью курса является повышение грамотности и совершенствование всех видов речевой деятельности студентов (т.е. овладение орфографическими, пунктуационными, лексико-грамматическими и стилистическими нормами татарского языка). На занятия для анализа и закрепления также выносятся те факты языка, где возможно прогнозирование ошибок у учащихся.

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы высшего профессионального образования

Данная учебная дисциплина включена в раздел " Б3.Б.6 Профессиональный" основной образовательной программы 032700.62 Филология и относится к базовой (общепрофессиональной) части. Осваивается на 1 курсе, 1 семестр.

Данная учебная дисциплина входит в профессиональный цикл (раздел Б3ДВ2). Дисциплина изучается на первом курсе в I-II семестрах, имеет тесные связи с дисциплиной "Практикум по орфографии и орфоэпии татарского языка", "Основной (татарский) язык", "Развитие устной и письменной татарской речи" и т.д.

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

В результате освоения дисциплины формируются следующие компетенции:

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ОК-1 (общекультурные компетенции)	владеть культурой мышления, способность к обобщению, анализу, восприятию информации, постановке цели и выбору путей её достижения
ОК-14 (общекультурные компетенции)	готов к толерантному восприятию социальных и культурных различий, уважительному и бережному отношению к историческому наследию и культурным традициям
ОК-3 (общекультурные компетенции)	способность понимать значение культуры как формы человеческого существования и руководствоваться в своей деятельности современными принципами толерантности, диалога и сотрудничества
ОК-4 (общекультурные компетенции)	способность использовать знания о современной естественнонаучной картине мира в образовательной и профессиональной деятельности, применять методы математической обработки информации, теоретического и экспериментального исследования
ОПК-3 (профессиональные компетенции)	владеет основами речевой профессиональной культуры
ОПК-6 (профессиональные компетенции)	способность к подготовке и редактированию текстов профессионального и социально значимого содержания
СК-3	овладение новыми языковыми средствами (фонетическими, орфографическими, лексическими, грамматическими) в соответствии с темами, ситуациями обучения; увеличение объема активной лексики; умение пользоваться различными словарями

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
СК-6	дальнейшее развитие учебных умений и навыков, приобретенных в общеобразовательной школе; ознакомление студентов приемами самостоятельного изучения языка и культуры татарского народа с использованием инновационных информационных технологий
СК-7	овладение речевой деятельностью и основами культуры устной и письменной речи; умение соотносить языковые средства с конкретными сферами, ситуациями, условиями и задачами общения

В результате освоения дисциплины студент:

1. должен знать:

нормы и принципы орфографии и пунктуации татарского языка; закономерности нормативного и вариативного использования языковых единиц в практике татарской речи

2. должен уметь:

реализовывать на практике полученные знания и навыки; целенаправленно работать с различными словарями; употреблять в речи системно организованные грамматические и лексические средства, необходимые для построения связного текста

3. должен владеть:

основными методами и приемами исследовательской и практической работы в области языкознания; демонстрировать способность и готовность практическому применению полученных знаний при решении профессиональных задач; обладать практическими навыками орфографии и пунктуации

4. должен демонстрировать способность и готовность:

дальнейшее развитие учебных умений и навыков, приобретенных в общеобразовательной школе; ознакомление студентов приемами самостоятельного изучения языка и культуры татарского народа с использованием инновационных информационных технологий

- овладение речевой деятельностью и основами культуры устной и письменной речи; умение соотносить языковые средства с конкретными сферами, ситуациями, условиями и задачами общения

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

Общая трудоемкость дисциплины составляет 6 зачетных(ые) единиц(ы) 216 часа(ов).

Форма промежуточного контроля дисциплины экзамен в 1 семестре.

Суммарно по дисциплине можно получить 100 баллов, из них текущая работа оценивается в 50 баллов, итоговая форма контроля - в 50 баллов. Минимальное количество для допуска к зачету 28 баллов.

86 баллов и более - "отлично" (отл.);

71-85 баллов - "хорошо" (хор.);

55-70 баллов - "удовлетворительно" (удов.);

54 балла и менее - "неудовлетворительно" (неуд.).

4.1 Структура и содержание аудиторной работы по дисциплине/ модулю

Тематический план дисциплины/модуля

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
1.	Тема 1. Орфография. Понятие об орфографии. Основные принципы орфографии	1	1-3	0	5	0	
2.	Тема 2. Употребление прописных букв	1	4-6	0	10	0	
3.	Тема 3. Разделительный ъ и ь	1	7-8	0	10	0	
4.	Тема 4. Общие правила написания сложных слов. Сложные имена существительные и прилагательные, дефисное и слитное написания	1	9-11	0	10	0	контрольная работа
5.	Тема 5. Правописание интерноциональных слов	1	12-13	0	10	0	
6.	Тема 6. Правописание имен числительных	1	14-15	0	10	0	
7.	Тема 7. Правописание местоимений. Правописание отрицательных местоимений	1	16	0	10	0	
8.	Тема 8. Правописание глаголов. Личные окончания глаголов	1	1	0	10	0	
9.	Тема 9. Правописание междометий и звукоподражательных слов	1	2	0	10	0	
10.	Тема 10. Пунктуация как раздел науки о языке. Пунктуация предложения и пунктуация текста	1	3	0	8	0	
11.	Тема 11. Основные типы внутрипредложенческих знаков препинания (грамматические, интонационные и семантические)	1	4	0	5	0	
12.	Тема 12. Знаки препинания в конце предложения	1	5	0	5	0	

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
13.	Тема 13. Знаки, прерывающие предложение	1	6	0	5	0	
	Тема . Итоговая форма контроля	1		0	0	0	экзамен
	Итого			0	108	0	

4.2 Содержание дисциплины

**Тема 1. Орфография. Понятие об орфографии. Основные принципы орфографии
практическое занятие (5 часа(ов)):**

Основные понятия орфографии

**Тема 2. Употребление прописных букв
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Правописание прописных букв

**Тема 3. Разделительный ь и ы
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Правописание разделительных

**Тема 4. Общие правила написания сложных слов. Сложные имена существительные и
прилагательные, дефисное и слитное написания
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Рассмотрение общих правил правописания сложных слов

**Тема 5. Правописание интерноциональных слов
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Правописание интерноциональных слов

**Тема 6. Правописание имен числительных
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Правила правописания имен числительных

**Тема 7. Правописание местоимений. Правописание отрицательных местоимений
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Особенности правописания местоимений

**Тема 8. Правописание глаголов. Личные окончания глаголов
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Правописание глаголов, их особенности

**Тема 9. Правописание междометий и звукоподражательных слов
практическое занятие (10 часа(ов)):**

Правописание междометий и звукоподражательных слов

**Тема 10. Пунктуация как раздел науки о языке. Пунктуация предложения и пунктуация
текста
практическое занятие (8 часа(ов)):**

Основные понятия пунктуации

**Тема 11. Основные типы внутрипредложенческих знаков препинания (грамматические,
интонационные и семантические)
практическое занятие (5 часа(ов)):**

Типы знаков препинания в предложении

Тема 12. Знаки препинания в конце предложения**практическое занятие (5 часа(ов)):**

Особенности расставления знаков препинания в конце предложения

Тема 13. Знаки, прерывающие предложение**практическое занятие (5 часа(ов)):**

Особенности знаков препинания в предложении

4.3 Структура и содержание самостоятельной работы дисциплины (модуля)

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
1.	Тема 1. Орфография. Понятие об орфографии. Основные принципы орфографии	1	1-3	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	3	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
2.	Тема 2. Употребление прописных букв	1	4-6	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	3	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
3.	Тема 3. Разделительный ь и ы	1	7-8	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	7	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
4.	Тема 4. Общие правила написания сложных слов. Сложные имена существительные и прилагательные, дефисное и слитное написания	1	9-11	подготовка к контрольной работе	5	контрольная работа
5.	Тема 5. Правописание интернациональных слов	1	12-13	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
6.	Тема 6. Правописание имен числительных	1	14-15	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
7.	Тема 7. Правописание местоимений. Правописание отрицательных местоимений	1	16	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
8.	Тема 8. Правописание глаголов. Личные окончания глаголов	1	1	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
9.	Тема 9. Правописание междометий и звукоподражательных слов	1	2	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
10.	Тема 10. Пунктуация как раздел науки о языке. Пунктуация предложения и пунктуация текста	1	3	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
11.	Тема 11. Основные типы внутрипредложенческих знаков препинания (грамматические, интонационные и семантические)	1	4	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
12.	Тема 12. Знаки препинания в конце предложения	1	5	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
13.	Тема 13. Знаки, прерывающие предложение	1	6	Изучение дополнительной литературы по теме занятия	5	Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена
	Итого				63	

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

Рекомендуемые образовательные технологии: практические занятия, самостоятельная работа студентов, контрольная работа, тест, сочинение, изложение, диктант (выборочный, словарный, с грамматическим заданием и др.), диагностирование в начале и конце изучения дисциплины.

При проведении занятий рекомендуется использование активных и интерактивных форм занятий (компьютерных симуляций, деловых и ролевых игр, проектных методик, мозгового штурма, разбора конкретных ситуаций, коммуникативного эксперимента, коммуникативного тренинга, иных форм) в сочетании с внеаудиторной работой.

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

Тема 1. Орфография. Понятие об орфографии. Основные принципы орфографии

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена, примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 2. Употребление прописных букв

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена, примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 3. Разделительный ь и ы

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена, примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 4. Общие правила написания сложных слов. Сложные имена существительные и прилагательные, дефисное и слитное написания

контрольная работа, примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 5. Правописание интернациональных слов

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена, примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 6. Правописание имен числительных

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена, примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 7. Правописание местоимений. Правописание отрицательных местоимений

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена , примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 8. Правописание глаголов. Личные окончания глаголов

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена , примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 9. Правописание междометий и звукоподражательных слов

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена , примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 10. Пунктуация как раздел науки о языке. Пунктуация предложения и пунктуация текста

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена , примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 11. Основные типы внутрипредложенческих знаков препинания (грамматические, интонационные и семантические)

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена , примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 12. Знаки препинания в конце предложения

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена , примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема 13. Знаки, прерывающие предложение

Опрос и выполнение заданий во время практических занятий и экзамена , примерные вопросы:

Выполнение тестов, заданий, ответы на вопросы по изученной теме или разделу

Тема . Итоговая форма контроля

Примерные вопросы к экзамену:

Фонетика бүлеге буенча тест:

1. Кайсы төркемдә аваз һәм хәреф саны туры килә?

- а) язмыш, әмма, игътибар, салкын;
- б) тарих, балык, зәңгәр, эшчәнлек;
- ә) кызыл, урындык, сабан, юк;
- в) шәһәр, бала, кәгазь, утыру.

2. [а] авазы өлешчә иренләшәп әйтелгән төркемне күрсәтегез.

- а) куркак;
- б) аэропорт;
- ә) кала;
- в) уза

3. [р] авазына туры килә торган билгеләмәне табыгыз.

- а) тел уртасы, саңгырау;
- б) ирен-ирен, яңгырау;
- ә) тел алды, сонор;
- в) тел арты, саңгырау

4. Тел арты охшашлануы чагылган сүзне күрсәтегез.

- а) болында;
  - б) сүзчән;
  - ә) күтәрәнке;
  - в) урманнар.
5. Әлеге билгеләмәгә кайсы сузык аваз туры килә: алгы рәт, иренләшкән озын сузык аваз.
- а) а;
  - ә) ө;
  - б) ү;
  - в) о.
6. Татар язуы нинди принципка нигезлэнгән?
- а) фонетик принципка;
  - б) график принципка;
  - ә) морфологик принципка;
  - в) тарихи-традицион принципка
7. Юлдан юлга күчерүнең дәрәс очрагын билгеләгез.
- а) бөгпен-ләй, еа-кый-га, ма-лай, я-зу;
  - б) бөтен-ләй, ва-кый-га, мал-ай, я-зу;
  - ә) бө-тен-ләй, ва-кый-га, ма-лай, язу;
  - в) бө-тен-ләй, вак-ыйга, ма-лай, яз-у
- Лексикология бүлеге буенча тест:
1. Лексикалогия нәрсәне өйрәнә?
- а) авазларны һәм хәрәфләрне;
  - б) сүзтезмә һәм жөмлөләрне;
  - ә) сүзләрнең ясалышын һәм төрләнешен;
  - в) сүзләр жыелмасын.
2. Сүзнең лексик мәгънәсен билгеләгез.
- а) өстәл ? исем;
  - б) өстәл ? агачтан ясалган өй жиһазы;
  - ә) өстәл ? жөмлөдә ия;
  - в) өстәл ? жөмлөдә хәбәр.
3. Болар үзара нинди сүзләр?
- Баш (кеше башы, агач башы); аяк (кеше аягы, өстәл аягы).
- а) синонимнар;
  - б) купмәгънәле сүзләр;
  - ә) бер мәгънәле сүзләр;
  - в) антонимнар.
4. Нинди сүзләр омонимнар дин атала?
- а) әйтелеше төрле, мәгънәсе бер үк сүзләр;
  - б) язылышы бер үк, әйтелеше төрле сүзләр;
  - ә) капма-каршы мәгънәле сүзләр;
  - в) язылышы яки әйтелеше бер, мәгънәсе төрле сүзләр
5. Фразеологик берәмлекне табыгыз.
- а) Бүгенге эшне иртәгәгә калдырма,
  - б) Бүрәнә аша бүре куу.
  - ә) Өрми дә, жибәрми дә. Ул нәрсә?
  - в) Ямьле дә соң безнең Идел буйлары!
6. Болар нинди сүзләр?

Казый, зөхмәт, талак, ярлык, золым.

- а) неологизмнар;
- б) гомумкулланылыштагы сүзләр;
- ә) архаизмнар;
- в) эмоциональ-экспрессив лексика

Морфология бүлеге буенча тест

1. Сезнеңчә кайсы раслау дөрес?

- а) Морфология бүлегендә аваз һәм хәрәфләр өйрәнелә.
- б) Морфология бүлегендә сүз төркемнәре өйрәнелә.

2. Сезнеңчә кайсы раслау дөрес?

- а) Исемнәр махсус кушымчалар ярдәмендә предметның, затның башка бер предметка, затка караганлыгын белдерә алалар.
- б) Исемнәр махсус кушымчалар ярдәмендә предметның, затның башка бер предметка, затка караганлыгын белдерә алмыйлар.

3. 1) минем китабым; 2) минем китап; 3) китабым - бу вариантларның кайсысы предметның I затка каравын белдерә:

а) 1) һәм 2)

б) 3)

в) барысы да

4. Затланышлы фигыльләргә түбәндәгеләр керә:

- а) Хикәя, боерык, шарт, теләк фигыльләр.
- б) Хикәя, боерык, шарт, сыйфат фигыльләр
- в) Хикәя, шарт, теләк, хәл фигыльләр

5. Сандугачлар тавышын тыңладым да / Өзелеп-өзелеп җырлар җырладым - әлеге мисалда да:

а) бәйләк

б) кисәкчә

6. Карт бүре егетне иснәде, / Аптырап күзенә карады - әлеге мисалда хикәя фигыльләр:

а) Билгесез үткән заманда килгән

б) Билгеле үткән заманда килгән

в) Хәзерге заманда килгән

7. Сыйфат фигыльнең:

а) өч (хәзерге, үткән, киләчәк) заман категориясе бар

б) затланышсыз фигыль буларак, заман категориясе юк

8. Бер эшкә дә алдан уйламыйча керешмә - әлеге мисалдагы уйламыйча сүзе:

а) I төр хәл фигыль

б) III төр хәл фигыль

в) IV төр хәл фигыль

9. Онытмагыз чакырырга бәби туегызга да - әлеге мисалдагы чакырырга сүзе:

а) хикәя фигыль

б) боерык фигыль

в) инфинитив

10. 1) ишегеңнең кайсы якка ачылганын белмәү; 2) күзгә төтен җибәрү - әлеге әйтемнәрнең кайсында исем фигыль кулланылган:

а) 1)

б) 2)

в) икесендә дә

11. Кинәт яшен чытырдады - бу мисалдагы кинәт сүзе:

а) сыйфат

б) рәвеш

12. меңлэгән, йөзлөп, алтылап - бу:

а) жыю саннары

б) бүлем саннары

в) чама саннары

13.Тел кылычтан үткен, каләм телдән дә үткен - бу мисалдагы үткен сүзе:

а) сыйфат

б) рәвеш

14. ничкем, бернинди, беркем - бу:

а) билгеләү алмашлыклары

б) юклык алмашлыклары

в) билгесезлек алмашлыклары

Гади жөмлө синтаксисы бүлеге буенча тест

1. Сүзтезмәләрнең кайсысы исем сүзтезмә булып килгән?

а) ахырдан икенче;

ә) укудан кайту;

б) күп нәрсә;

в) чигелгән сөлге.

2. Нинди саф, нинди матур күңелле егет син! (М. Мәндиев) Әйтү максаты ягыннан жөмләнең төрен билгеләгез.

а) хикәя жөмлө;

ә) өндәү жөмлө;

б) тойгылы жөмлө;

в) боеру жөмлө.

3. Билгеләмәне дәрәс итеп тәмамлагыз: Жөмләдә барлык теркәгечләр дә

а) аерым языла;

ә) кушылып языла;

б) сызыкча аша языла;

в) дәрәс жавап юк.

4. Сабан туге ул ( ) халкыбызның гажәеп гүзәл бер традициясе. (Ә.Еники) Жөмләдә тыныш билгесенең куелышы кайсы төркемдә дәрәс күрсәтелгән?

а) ул көчәйтүче сүзе ия янында килгәнлектән, ике арага сызык куела;

ә) бернинди дә тыныш билгесе куелмый;

б) өтер куела;

в) ике нокта куела.

5. Әйтсен яшьләр (1) менә шулай яшәп (2) Шулай үлсәң иде дөнъяда. (М. Жәлил) Жөмләдә тыныш билгеләре дәрәс куелган төркемне күрсәтегез.

а) (1) өтер, (2) өтер;

ә) (1) ике нокта, (2) өтер;

б) (1) сызык, (2) өтер;

в) (1) ике нокта, (2) сызык.

6. Әдәби сөйләмгә куелган таләпләрне дәрәс күрсәтегез.

а) төгәллек, аңлаеишылык, сафлык, жыйнаклылык, аңңлелек;

ә) төгәллек, кыскалык, гадилек, терминнарны күбрәк куллану;

б) төгәллек, әдәбилек, фәннилек;

в) төгәллек, синонимнарны, кушма жөмләләрне күбрәк куллану.

7. Матур әдәбият стилинә хас жөмләне күрсәтегез.

- а) Кулыбызга корал тотарлык көчезе барында безне моннан беркем дә әсир, кол итеп алып чыга алмас;
- ә) Куяннар белән кроликларны куяннар семьялыгына кертәләр;
- б) Безнең артык тыйнаклыгыбыз үзезне күрсәтергә комачаулап килә торган сәбәпләренң берседер, мөгаен;
- в) Әлеге милли тамашада уку алдынгылары да сәхнәгә чыкты.

8. Калын хәрефләр белән бирелгән кисәкнең функциясен билгеләгез: Әллә кайда, әллә кемнәр безнең юашлыктан көлгән кебек. (Г. Афзал)

- а) аергыч;
- ә) хәбәр;
- б) хәл;
- в) төмамлык.

9. Быел яңгыр аз яуды: игендә өмет зур түгел. (Г.Ибраһимов) Иярчен жөмләнең төрен билгеләгез.

- а) иярчен максат жөмлә;
- ә) иярчен ия жөмлә;
- б) иярчен сәбәп жөмлә;
- в) иярчен вакыт жөмлә.

10. Тимер мич шундый кызу итеп ягылган ки (1) ишек янында (2) муенчалап куелган бозау һәм сарык бәтиләре (3) әсселектән әлсерәп (4) сузылып ятканнар. Кайсы төркемдә өтерләп куелырга тиешле урындагы саннар дәрәс күрсәтелгән?

- а) 1, 3, 4;
- ә) 1, 2, 3;
- б) 1, 4;
- в) 2, 3, 4.

11. Әйтеп калдырасы сүз шул ки, намусны яшәтән сакларга кирәк. (Г. Ахунов) жөмләсендә шул

- а) ия;
- ә) хәбәр;
- б) төмамлык..

12. Бер дә алай дип уйламый идең бит әле Локман - бу

- ә) инкаръ жөмлә;
- б) раслау жөмлә.

13. Егет перрон буйлап йөренде дә борчулы кыяфәт белән үз вагоны янына килеп туктады - бу

- а) гади жөмлә
- ә) кушма жөмлә

14. Илгиз кайтып кергәннән соң, саклык кассаларында әш башланды - бу

- а) гади жөмлә
- ә) кушма жөмлә

15. Илгизнең басуга барышы иде - бу

- а) билгесез үтәүчеле бер составлы жөмлә;
- ә) билгеле үтәүчеле бер составлы жөмлә;
- б) ике составлы жөмлә

Кушма жөмлә синтаксисы буенча контроль әш (♦1) өчен биремнәр:

Бирем ♦1 Жөмлөләргә синтаксик анализ ясагыз:

1. Анда табыш булачачагы алдан мөгълүм иде инде безгә
2. һәркемгә билгеле: Тукай бик принципаль кеше булган.
3. Мин шуны гына беләм: ел елга охшамый.
4. Ул ни дисә, шул булыр.

5. Түләве нинди, эше шундый.
6. Иң мәниме шунда ки, ул бу вакытта өйдә булмаган.
7. Кешеләрнең бөтен хатасы да шунда: алар тарихтан гыйбрәт алмыйлар.
8. Жиргә беренче орлык иңгәнне күрү яхшы фал булып санала.
9. Шундый йомшак күңелле кеше булып чыгарсың дип, нич кенә дә уйламаган идем.
10. Яшь чагында кемне сөйсәң, күңеләң шуңарда була.
11. Кайчан яңгыр туктар, анысын әйтүе кыен.

Бирем ♦2 Жәмләләргә синтаксик анализ ясагыз:

1. Халык, "аһ" итеп, бөтен мәйданы белән кузгалып куйганда, Айван егете әллә кая, мәйдан уртасына ук барып төшкән иде.
2. Диләфрүз шундый кызу йөри: аның калфагы ак яшен кебек безнең ишек турысыннан сызылып үтеп китә.
3. Мансур палатага килеп кергәч, ул аптырап калды.
4. Диләфрүз озын керфекләрен сирпеп бер караса, палата эчләре яктырып киткәндәй була.
5. "Мин матур," - дип мактанмагыз, матурлар.
6. Кояш ятып йоклагач, күзен ача йолдызлар.
7. Кичә яңгыр яуганга, без гөмбәгә бармадык.
8. Уйсу жиргә су жыела, шунда казлар коена.

Бирем ♦3 Жәмләләргә синтаксик анализ ясагыз:

1. Әгәр битләреңнән назлы жыллар иркәләсә, сандугач сайраулары, агач яфраклары лепердәткән авазлар, йөрәгеңә кереп, бәгыреңне өзсә, бел: бу - әниң рухы булып.
2. Әгәр син шатлансаң, ләززәт алсаң, бәхетеңне тапсаң, бел: һәммәсә дә әниңнең йокысыз төннәреннән, кайнар күз яшьләреннән, "балам, бәгырь итем"дип күргән ачы газап-михнәтләреннән.
3. Аның гадәте шундый: эшчеләр килеп кергәч, ул аларны карашы белән ишеккә кадәр озатып кала.
4. Габдулла, мәдрәсәдә быелгы укуын төгәлләп, баштанаяк өй эшләренә чумды: ул караңгыда торып, моржа ачты; мич сүрелгәч, аны менеп япты; абыйсы калдырып киткән салам көлтәләрен бөйләде.
5. "Әни" дип әйттеңме, син инде көчле дә, син инде бәхетле дә.

Контроль эш (♦2) өчен якынча сораулык:

1. Татар телендә тыныш билгеләре нинди принципларга нигезләнеп куела?
2. Алынма сүзләргә кушымчалар ялгауның нинди кагыйдәләре бар?
3. Инфинитив фигыльләргә кушымчалар нинди кагыйдәләргә таянып ялгана?
4. Ялгызлык исемнәренә дәрәжә язылышына караган нинди кагыйдәләр беләсез?
5. Татар телендә кайсы сүз төркемнәре исемләшә ала?
6. Аналитик иярченле кушма жәмләләрдә нинди бөйләүче чаралар кулланыла?
7. Синтетик иярченле кушма жәмләләрдә нинди бөйләүче чаралар кулланыла?
8. Фигыльнең нинди төркемчәләрен беләсез?
- 9.

Контроль эш (♦3) өчен якынча сораулык:

1. Баш хәрәфләр орфографиясенә караган нинди кагыйдәләр беләсез?
2. Тартымлы исемнәренә килеш белән төрләнешен мисаллар белән аңлатыгыз.
3. Көндәлек тормышта кирәкле нинди эш кәгазьләрен беләсез?
4. Аерымланган аныклагычлар янында нинди тыныш билгеләре куела?
5. Хәлләр кайсы очракта аерымланалар?
6. Татар телендә сызык һәм сызыкча куелу очракларына нинди кагыйдәләр бар?

Имтихан өчен якынча сораулык:

1. Татар телендә сүз төркемнәре
2. Исем сүз төркеме. Грамматик категорияләре
3. Сыйфат сүз төркеме. Асыл һәм нисби сыйфатлар.
4. Сан сүз төркеме. Төркемчәләре.
5. Алмашлык сүз төркеме. Төркемчәләре.
6. Рәвеш сүз төркеме.
7. Затланышлы фигыльләр.
8. Затланышсыз фигыльләр.
9. Хикәя фигыль.
10. Сыйфат фигыль.
11. Хәл фигыль.
12. Исем фигыль һәм инфинитив
13. Аваз ияртемнәре.
14. Бәйләк һәм бәйләк сүзләр
15. Төркөгеч сүз төркеме.
16. Кисәкчәләр. Аларның төркемчәләре.
17. Модаль сүзләр
18. Ымлыклар.
19. Жөмләнең баш кисәкләре. Ия белән хәбәр арасына сызык куелу очраklары.
20. Жөмләнең иярчен кисәкләре буларак тәмамлык һәм аергыч.
21. Жөмләнең иярчен кисәге буларак аныклагыч. Аныклагыч янында тыныш билгеләре.
22. Жөмләнең иярчен кисәкләре буларак хәлләр. Аларның мәгънә ягыннан төркемчәләре.
23. Жөмләнең модаль кисәкләре буларак эндәш һәм кереш сүзләр. Алар янында тыныш билгере.
24. Тезмә кушма жөмлә.
25. Иярченле кушма жөмләләр. Синтетик һәм аналитик төрләре.
26. Иярченле кушма жөмләләрнең мәгънә ягыннан төрләре.
27. Иярченле кушма жөмләләрдә тыныш билгеләре.
28. Катлаулы кушма жөмләләр.

7.1. Основная литература:

Татарча сөйләшк = Давайте говорить по-татарски = Let's speak tatar : [уку әсбабы] / К. С. Фәтхуллова, Ә. Ш. Юсупова, Ә. Н. Денмөхәммәтова ; [ф. ред. Р. Р. Жамалетдинов ; инглиз тел. тәрж. Д. Р. Шәрифиллина] .? Казан : Татарстан китап нәшрияты, 2012 .? 310 б.

Хәзерге татар әдәби теле фонетикасы : уку-укыту кулланмасы / Казан (Идель буе) федер. ун-ты ; [авт.-сост. к.филол.н., доц.] Г. К. һадиева ; [науч. ред. д.филол.н., проф. Г. Ф. Саттаров] .? Казан : [Казанский университет], 2012 .? 123 б.

Татар теленнән тестлар: фонетика = Тесты по татарскому языку: фонетика : [учебно-методическое пособие] / Казан (Идел буе) федер. ун-ты ; [авт.-сост. к. филол.н., доц. Г. К. Хадиева ; науч. ред. д.филол.н., проф. Ф. М. Хисамова] .? Казань : [Казанский университет], 2012 .? 35.

7.2. Дополнительная литература:

Юсупова Ә.Ш., Нәбиуллина Г.Ә., Денмөхәммәтова Ә.Н., Мөгътәсимова Г.Р. Татар теленнән практикум. - Ихлас, 2009. - 182 б.

Новикова Т.Л. Русский язык с основами языкознания: Учеб.пособие: В 2ч. Ч1: Языкознание. Фонетика. Лексикология / Т.Л.Новикова, С.В.Разживина; Под ред. С.В.Разживиной. - Тула: Изд-во Тул.гос.пед.ун-та им. Л.Н.Толстого, 2011. - 128 с.
<http://www.bibliorossica.com/book.html?currBookId=7731>

7.3. Интернет-ресурсы:

Белем.ru - <http://forum.belem.ru/index.php?showtopic=288>

Диссертации - <http://rudocs.exdat.com>

Татар теле - <http://www.tatartele.ru>

Татарская электронная библиотека - <http://www.kitap.net.ru/>

Татарский электронный переводчик - <http://tatar.com.ru>

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины(модуля)

Освоение дисциплины "Практикум по татарскому языку" предполагает использование следующего материально-технического обеспечения:

Компьютерный класс, представляющий собой рабочее место преподавателя и не менее 15 рабочих мест студентов, включающих компьютерный стол, стул, персональный компьютер, лицензионное программное обеспечение. Каждый компьютер имеет широкополосный доступ в сеть Интернет. Все компьютеры подключены к корпоративной компьютерной сети КФУ и находятся в едином домене.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе "КнигаФонд", доступ к которой предоставлен студентам. Электронно-библиотечная система "КнигаФонд" реализует легальное хранение, распространение и защиту цифрового контента учебно-методической литературы для вузов с условием обязательного соблюдения авторских и смежных прав. КнигаФонд обеспечивает широкий законный доступ к необходимым для образовательного процесса изданиям с использованием инновационных технологий и соответствует всем требованиям новых ФГОС ВПО.

Компьютерный класс, оргтехника, теле- и аудиоаппаратура; доступ к сети Интернет (во время самостоятельной подготовки).

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО и учебным планом по направлению 032700.62 "Филология" и профилю подготовки Прикладная филология (переводоведение) .

Автор(ы):

Сибгаева Ф.Р. _____

"__" _____ 201__ г.

Рецензент(ы):

Денмухаметова Э.Н. _____

"__" _____ 201__ г.